

Sprekend boekdelen

(Tommy Wieringa kan heel goed schrijven)

Ik heb in Domburg, in de plaatselijke boekwinkel, op een vrijdagmiddag tegen sluitingstijd, zomaar een voor mij volledig nieuwe schrijver ontdekt. Een heel waardevolle schrijver.

Louter en simpelweg omdat ie zo goedkoop was. Zijn boekje dan. 'n Euro of vier (want licht beschadigd). En omdat de uitgave erg mooi was. Is. *Schaduwkind*.

Een knap boekje, met een elegant vormgegeven omslag. Gebonden. Wit. Subtiel. Ik vond dat ik vlak voor ons vertrek nog een boekje mocht kopen, voor thuis, met zodoende de zee nog in gedachten. (Ik denk dat ik dat even moet uitleggen. Dat mocht ik van mijzelf, dat kopen van een boek. Ik geef namelijk niet graag geld uit voor mijzelf, dus als ik mij dan een keer toestemming geef om eens iets te kopen, moet ik daar snel gebruik van maken – voor je het weet bedenk ik mij en dan is het uit met de pret. Hetgeen zelfs bij het afrekenen nog kan gebeuren. Mijn vrouw kent mij door en door en weet al jaren van dit rare patroon van mij en begrijpt mij doorgaans uitstekend maar hier zal zij echt nooit iets van snappen. Het vergaat mij overigens hetzelfde, ik snap het evenmin, hoewel ik mij realiseer dat het verhaal daar waarschijnlijk niet eenvoudiger van wordt. Als ik haar dan vertel dat ik even de deur uitga omdat ik iets voor mijzelf ga kopen en na een poosje, aangezien ik het mijzelf weer eens moeilijk heb gemaakt, terugkom met lege handen, zegt ze meestal begripvol: 'Ze hadden zeker niets bijzonders?' waarop ik dan beteuterd antwoord met: 'Nee; volgende keer beter.')

Het boekje lonkte naar mij en liet zich dwingend door mij kopen. Ik moest het hebben. Toen ik eenmaal buiten stond met het plastic tasje in mijn hand, wist ik dat het me was gelukt. Achter mij hoorde ik het personeel de winkel deur op slot doen. Ik kon nu niet meer terug.

De naam van de schrijver in kwestie is P.F. Thomése. Kennelijk heb ik iets met kunstenaars die zich met hun voorletters presenteren. M.C. Escher, A.C. Newman, B.B. King, F.A. Breyse, W.C. Fields, W.G. van de Hulst, J.D. Salinger, F.B. Hotz. Vooral dus Hotz. Ik houd van Hotz. Hij hanteert in veel van zijn verhalen een archaisch soort taalgebruik waar ik mij heel goed in kan vinden. Of heeft hij het juist met opzet zo gearchaïseerd geschreven? Afijn, hoe hij zijn woorden ook ooit bedoeld heeft, ik herlees ze gretig. Ik heb alles van Hotz, zijn oeuvre is prettig overzichtelijk, acht boeken slechts. De Verzamelaar in mij kan dat waarderen. F.B. was een meester-beeldenschetser. Lees hem en je waant je op straat in de jaren 30. Een terras in Scheveningen, 1926. Of in de oefenruimte van een groepje jazzmuzikanten, drie jaar voordat ik geboren werd. Meeslepend realisme.

Maar waarom is die P.F. dan zo waardevol? Wat brengt ie dan bij me teweeg, met dat Art Garfunkel-hoofd van hem? Hij kreeg het voor elkaar om met slechts een enkele regel, die ik staande in de boekwinkel terloops las, al bij me binnen te komen. En ik wist dat ik verder moest lezen. Controleren of mijn gevoel klopte. De man schrijft...

Ho, stop, pauze, heel even halt: ik weet precies wat De Intellectueel gaat zeggen bij het lezen van de persoonlijke "ontdekking" die ik hier aan het beschrijven ben. Maar dat wil ik beantwoorden met: nee, ik heb nooit letterkunde gestudeerd en ik behoer nu eenmaal niet tot het randstedelijke kringetje incestueus schouderkloppende literaire zwaargewichten of mensen die zichzelf rekenen tot het categorietje der literaire zwaargewichten. Dat u even weet waar wij staan, u en ik. De rolverdeling. Ik ga u niet nader duiden. Ik verbeeld mij niets. En ik ben geen intellectueel. Ik ben gewoon een vent die zijn leven lang de kost heeft verdiend met een baan (eerlijk gezegd eigenlijk best een heleboel banen) en een kleinschalig zelfstandig

ondernemend bestaan. Een boekenlezer die schrijft. 's Avonds na zijn werk. Een consument. Met een vrouw en een gezin en een hond en een doorsnee woning in een wijk met componistenstraatnamen in een middelgrote stad in een provincie in het oosten van het land. Zo, het hoge woord is eruit. Alle hoge woorden. Gaan we verder met de lagere.

... in *Schaduwkind* zinnen die ik bedacht zou willen hebben. Adembenemend mooie wendingen en buigingen, zinnen die zacht een bocht om gaan en woorden die de ene keer beleefd, dan weer plompverloren aan elkaar worden voorgesteld, maar altijd zo dat zij, hoewel voorheen niet van elkaars bestaan op de hoogte, voortaan samen verder door het leven willen gaan. Graag zelfs. Verrassend en desondanks voorzien.

Ik verplaatste mij met zachte stapjes door het ongerepte landschap van zijn relaas, van zijn onbeschrijflijke doch niettemin beschreven pijn om het verlies van een kind. Earth to earth. Ashes to ashes. Dust to dust. Want stof zijt gij en tot sst...

Ik ben eigenlijk *Nocturnes* van John Connolly aan het lezen. Maar op driekwart krijg ik opeens de behoefte om het even af te wisselen met iets anders (het boek is dik, in het Engels en staat vol met griezelig spannende, beklemmende verhalen). Dus ik besluit om het een poosje weg te leggen en *Schaduwkind* te gaan lezen – want niet zo dik dus goed te doen, tussendoor.

Er is een klein hoofdstukje in het boekje waarin de auteur constateert dat er een woord ontbreekt aan onze taal. Hij schrijft dat een vrouw die haar man verliest weduwe wordt genoemd en een man in zo'n geval weduwnaar. 'Een kind zonder ouders is wees.' Dan vraagt hij zich af: 'Maar hoe heten vader en moeder van een gestorven kind?'

Maar... heb ik iets dergelijks onlangs in Connolly's boek niet ook al gelezen? Ik weet het zeker. Vrijwel identiek zelfs! Ik pak de paperback en open hem bij de boekenlegger. Ik blader een paar bladzijden terug en zie het staan: 'A wife who has lost her husband becomes a widow, and a husband bereaved of his wife a widower, but there was no name for what one became when one's only child was wrenched from his world.' *The Reflecting Eye* heet het bewuste verhaal en het stamt uit 2004. *Schaduwkind*? Eerste druk september 2003.

Ik kan mij amper voorstellen dat de deels in Amerika woonachtige Ierse thrillerauteur het boekje van Thomése heeft gelezen en toen dacht: 'Hé, dat is nog 'ns een prachtige vondst, die gebruik ik lekker ook, in een verhaal over een private eye die zijn dochtertje heeft verloren.' Nee, dat lijkt me uitgesloten.

Wat dus betekent dat twee mensen, schrijvers zelfs, op volkomen verschillende plekken en tijdstippen los van elkaar zomaar allebei dezelfde filosofische ingeving kunnen krijgen. Of misschien zelfs wel allebei tegelijk. Een bizarre gedachte. En wat nog opmerkelijker is: ik, een lezer, bezit beide boeken en lees beide verhalen vlak achter elkaar, er zit amper een dag tussen. Is dat extreme synchroniciteit of niet? Transtelepathische inspiratie van twee paritaire doch ignorant van elkaar opererende literaire geesten? Pfff. Dan vind ik "toeval" toch wel een veel makkelijker woord.

Zondagmiddag op het balkon, zon. Ik heb net die heel mooie Thomése uit. De woorden zoeken hun schulp in mijn hoofd en ik moet even stil voor mij uit kijken; kort, maar toch. Aarzelend begin ik met het lezen van de dikke debuutroman van Carlos Ruiz Zafón. Korte broek, hete knieën, mijn voeten op een krukje. Ik zit lui languit.

Dan wordt de zon wreed verdreven door een plotselinge regenbui, de waterval valt recht omlaag. Het balkon boven het onze zorgt ervoor dat ik gewoon kan blijven zitten en doorlezen. Het is een beetje killer, maar dat is niks geen probleem wat niet met een dubbele Jack Daniel's valt te verhelpen. Ik wandel op mijn gemak door Barcelona.

Van alle boeken die ik lees, zijn de beste die, die ik om de haverklap moet wegleggen. Of de beste – eerder de meest inspirerende. Ik moet ze namelijk constant wegleggen omdat ik iets moet opschrijven, een ingeving, een pakkende zin, een gouden vondst, enzovoort. Aanzetten tot een fraaie volzin. Want het brein werkt door, vrije dagen kent het niet. Ik haat inspirerende boeken, ik word er doodmoe van.

Ik prijs mij gelukkig dat ik in Zafón stapte toen zijn volgende boek al in de winkel lag. Toevallig werd ik op hem gewezen door een voorpublicatie van zijn tweede roman, *Het Spel van de Engel*, kocht toen *De Schaduw van de Wind* goedkoop (543 pagina's voor tien euro) en kan nu ik het heb uitgelezen meteen *Het Spel van de Engel* aanschaffen – en dus dóórlezen. Bovendien heb ik ondertussen begrepen dat het hier om de eerste twee delen van een vierluik gaat, dus: hé, dan heb je mij sowieso! Dat maakt De Verzamelaar blij.

Carlos Ruiz Zafón? Ja, alle meesmuilende kritiek vanuit de hoek der Literaire Kenners ten spijt greep hij mij intellectueel en verhalend bij mijn lurven. Een verteller.

Mijn smaak is ongeremd, zowel in muziek als in lec- en literatuur denk ik hokjesloos: in mijn kast staan Truman Capote en Kees van Kooten naast Siebelink en Mulisch, ik boekensteun Belcampo, Dahl, Giphart, Mak, Oosterhuis en Claudia de Breij. Alle Brood van Chabot. Dimitri Verhulst houdt Bernlef en La Fontaine overeind. Sue Grafton, ik hang al jaren aan haar spreekwoordelijke lippen; in haar heerlijke alfabetserie misdaadromans met in de hoofdrol Kinsey Millhone zijn we inmiddels aanbeland bij de U. De mysterieuze thrillers van John Connolly met privé-detective Charlie Parker. Ik ben bezig ze momenteel allemaal aan te schaffen, in de oorspronkelijke Engelstalige versies – ik zit nu op de helft. Soms word ik doodmoe van De Verzamelaar.

Bovendien schiet het niet echt op, ik moet nog zo veel lezen wat op die planken staat. Ik ben een langzame lezer, neem mijn tijd. Het voortdurend terugbladeren naar “hoe zat dat ook alweer?” neemt meer tijd in beslag dan het uiteindelijke lezen van de daadwerkelijke tekst.

De sportschool is aan mij niet besteed. Spiertraining, gewichten heffen, mij niet gezien. Ik ben veel te bang dat ik dan bij het schrijven gespierde taal ga gebruiken.

Ik sla het boekje dicht en zeg hardop tegen mijzelf: ‘Ha!’ Hij staat er niet in. Dat betekent dat ik er een stukje aan kan wijden. Ik kreeg namelijk voor mijn vaderdag *Taal Is Zeg Maar Echt Mijn Ding* van Paulien Cornelisse, een boekje waarin zij schrijft over... ja inderdaad, taal dus. Modieuze uitdrukkingen, stopwoordjes, taalkneuzingen en hardnekkige verbasteringen die zij tegenkomt (en die wij net zo goed tegenkomen, maar soms al niet meer doorhebben) in haar dagelijkse omgang met media en mensen. Zowel lelijke als best wel mooie. Ze constateert en zet ze scherp voor je neus. En ik herken ze maar al te goed.

Maar er is er dus één die ik niet tegenkwam in het boekje. En ik móet het er echt over hebben. Is het u wel eens opgevallen dat mensen de laatste tien, vijftien jaar, als ze een zin beginnen met: ‘Op een gegeven moment’, die vier woorden steeds meer zijn gaan samenvoegen? Tot één woord? Ze slikken de drie spaties in. Snoeien lettergrepen weg. Het is inmiddels gaan klinken als: ‘Gevenment.’ (Eerst was het nog: ‘Op een gevenment’, maar dat station zijn we zo’n vier jaar geleden al gepasseerd.) En we doen het allemaal. Hetzelfde geldt overigens ook voor ‘gevenblik’ (voorheen ‘op een gegeven ogenblik’) en ‘paaldment’ (voorheen ‘op een bepaald moment’).

Gevenment, dat is nu het woord en ik voorspel dat het in 2013 gemuteerd zal zijn tot ‘geefment’. We zullen niet beter weten, over 30 jaar kan niemand zich nog herinneren hoe het woord is ontstaan, waar het vandaan komt. En dat is ook goed, dat is heel normaal. Woorden ontwikkelen zich, spreektaal is in beweging. Het gaat ten slotte om de woorden in het nu. Taal moet leven. Woorden moeten worden gebruikt en van gebruik gaan ze onherroepelijk slijten.

Dus als het u vanaf nu ook opvalt, die geleidelijke geboorte van dit nieuwe woord, weet dan dat ik de eerste was die het constateerde. Of toch op zijn minst degene die het opschreef. Wereldkundig maakte. En ik hoef er niets voor te hebben hoor, als u het maar niet vergeet. Hoewel ik bang ben dat dat gevenment toch gebeurt.

Tommy Wieringa heeft eindelijk een nieuwe roman geschreven, *Caesarion*, zijn eerste na het geweldige *Joe Speedboot*, één van mijn favoriete boeken ooit. Toen het boek net uit was, werd hem op tv gevraagd of hij niet bang was voor vergelijkingen die mensen zouden gaan maken tussen deze nieuwe titel en de zo succesvolle voorganger *Joe Speedboot*. Hij trapte er niet in. Daar hield hij zich niet mee bezig, zei hij. Bravo. Hoe zou je ook kunnen antwoorden op een dergelijke vraag? Door ja te zeggen toon je weinig vertrouwen in de eigen identiteit van het boek, ontdoe je het van zijn aantrekkingskracht, en zeg je nee dan ben je arrogant.

Wat mij betreft lijken de beide boeken geenszins op elkaar. En nee, *Caesarion* is voor mij dus ook geen tweede *Joe Speedboot*. Waarom ook? Het is gewoon een heel erg mooi boek. Prachtig geboetseerde beelden. Fraaie, elegante zinnen. Karakters met een bestaansrecht of het gedrukt staat. Schaamteloos mooi. Ik heb mij er gretig in laten verdwalen.

En als ik in het boek lees, hóór ik hem de woorden voorlezen – ik lees het boek met zijn stem (iets wat hij in mijn geval gemeen heeft met Freek de Jonge, Kees van Kooten, Finkers, Wolkers, Brusselmans, Deelder en Reve, maar dat is een tamelijk irritant verschijnsel dat ongetwijfeld meer over mij zegt dan over... gek trouwens, bij Chabot heb ik dat weer niet, waar ik dan wel weer blij om ben, doodvermoeiend zou het lezen van een boek dan zijn). Met die soepele, mokkabruine stem van hem. Die kogelronde articulatie. En dat mooie hoofd, want dat heeft ie: een heel mooi hoofd. De man heeft stijl, ongetwijfeld. Mag ik hem de nieuwe Mulisch noemen? Ik ga het doen: Tommy is de nieuwe Harry – o, dat klinkt trouwens wel heel erg als de televisiegidsbeschrijving van een aflevering van *3rd Rock From The Sun*, overigens de allerbeste Amerikaanse sitcom ooit. Zo dan: ik vind Tommy Wieringa de nieuwe Harry Mulisch. Ik heb dus alleen geen idee of ik de schepper van Fransje, Joe en Ludwig daarmee beledig.

In de pers wordt hij overigens nogal eens in één slechte adem genoemd met Kluun, beide schrijvers hebben echter niets van elkaar weg. Kluun is een populist, een krampachtige populair-gevonden-willen-worder. Welke schrijver met een dergelijk pseudoniem noemt zijn boekje met gebundelde columns *Klunen*? (Zo fout. Ik heb 'm van ver voelen aankomen. Zo zouteloos voorspelbaar.) Kluun is het mannelijke equivalent van Heleen van Royen. Kluun is een groenteboer die in zijn versvitrine altijd een komkommer tussen twee meloenen etaleert. De gymleraar met de te vette knipoog. Kluun is de kater na een middagpauze overspel.

Met al die onnutte voetbaluitstapjes in dat boek met die moppige titel die ze in geen enkel ander land waar het ding uitkomt kunnen vertalen. Daar heet het gewoon *Love Life*, *En Plein Coeur* of *Mitten ins Gesicht*. In Tsjechië ligt het in de etalage als *Třetí Poločas*, wat zoiets betekent als 'de derde helft', en de Finnen hebben er *Vaimo Kävi Lääkärissä* van gemaakt. (Hoewel dat natuurlijk best een letterlijke vertaling zou kunnen zijn, ik spreek geen Fins. Net zo letterlijk als het Spaanse *Una Mujer va al Medico*, waarbij ik mij dan wel afvraag: zouden ze daar echt ook doktersmoppen kennen?)

Begrijp me niet verkeerd, de man kan wel schrijven, absoluut, een bestseller wordt niet voor niks zo, eh... best geseld. Ik kan het alleen niet lezen. Ik krijg echt geen hap Kluun door mijn visuele keel.

De stem die ik overigens ook hoor als ik zijn woorden gedrukt zie staan, is die van oppermopperkont Jan Mulder. Jan is ex-voetballer, Postbankleuwentemmer, schrijver en ons

nationale vleesgeworden aan-tafel-schuif-geweten bij menig televisiepraatprogramma. Man Met Een Mening. Over eigenlijk alles. En mocht ie 'm onverhoopt tóch een keer niet hebben, dan moppert hij er ter plekke gewoon spontaan, nurks en ongeleid op los. Tegendraads maar altijd charmant. Kortom: er is altijd wel wat te beleven met Jan in de buurt.

Ik las in de *Varagids* een interview met Jan en hoorde hem in mijn hoofd hardop de antwoorden geven. Met die mond waar zijn stem die dikke Noord-Nederlandse tongval zo mooi kogelrond uit laat rollen. (Voorbeeld: wij hebben onze hond Frits genoemd, naar de manier waarop Jan Mulder de voornaam van de kleinste helft van het televisietafelkoppel Barend & Van Dorp altijd pleegde uit te spreken. Of eigenlijk: hoe Erik van Muiswinkel nadeed hoe Jan Mulder de naam van de praatprogrammapresentator uitsprak. Want ere wie ere toekomt, Erik van Muiswinkels Jan Mulder is beter dan Jan Mulder zelf.)

'De zin is het schrijven zelf. Dat is leuk' onthult de schrijver. Daarbij betwijfelt hij of die autobiografische dingetjes eigenlijk wel interessant zijn, om daar gelijk bovenop te gooien: 'Maar goed, het is het enige wat ik kan. Ik ben geen romancier. Ik ben een beschrijver, een waarnemer, een columnist.' Kijk, iemand die dat weet te ontboezemen, die heeft een greep in mijn hart gedaan. Zo'n man heeft mijn aandacht, onverdeeld.

Als hem wordt gevraagd of hij last heeft van lichamelijk verval – want al 64 – reageert hij (en dan zie ik hem voor me, quasi onverschillig onderuitgezakt aan tafel, bozig groefgezicht en zwaaiend met zijn armen): 'Ik vind nog steeds dat ik beeldschoon ben. Dat men dat niet ziet! Onbegrijpelijk. Slechts een enkele vrouw ziet het nog.' En dan opeens, heel mooi, over de recent en veel te jong – want pas 49 – overleden stukjesschrijver Martin Bril: 'Ik begin me steeds meer te ergeren aan het systeem. Dat je geboren wordt en dat je dan ook nog doodgaat! Wie bedenkt zoiets.'

Juli 2009 was een maand met een wassen neus en vinkenogen. Een paar dagen nadat ik het interview had gelezen, bereikte ons het nieuws dat Michael Jackson onverwacht het loodje had gelegd. Hartstikke dood. Hele dagen niks anders dan *Billie Jean* en *Beat it*. En opnieuw klonk een startschot voor weken en weken van speculaties, verse schandalen, complottheorieën en kilometers drooglijn vol vuile was, en een massale, ja, werkelijk als hysterisch te betitelen golf van volksverbonden rouwbeleving. Het volk op hol. *Don't stop 'til you get enough*. Collectief de straat op. Nu zelfs wereldwijd! Allemaal inhaken!

De dag erna las ik in de krant dat Simon Vinkenoog was overleden. De Optimist. Dus toch. Jonge man in een oud lijf. En ook al zo een stem. Die voordracht. Eigenlijk had er maar één iemand bij zijn uitvaart mogen spreken en dat was Simon Vinkenoog. Maar dat kreeg zelfs hij niet voor elkaar.

Dood maar genoten van elke levende dag. Of zoals hij het zelf uitdrukte: 'Klaarkomen doe je met de dood. In de tussentijd neem je er het van. En je geeft je eraan – over.' En: 'Elke wetenschap keert tot de bron terug. Al het weten nadert het einde. In elk begin zit al het geloof, er is onophoudelijk wedergeboren worden.' Beter zou ik het echt niet kunnen omschrijven. Bedankt hoor, Simon. Als je het zó gaat brengen, wil iedereen wel dood.